

OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖ

Tulevaisuusselonteko, ennakointia valtioneuvostossa ja ministeriöissä

Ilmari Hyvönen 26.8.2023

Aiheita

- Käsitteistä ja menetelmistä; mikä ennakointi, strateginen ennakointi, ...?
- Ministeriöiden yhteistyönä valmistettava Valtioneuvoston tulevaisuusselonteko, esimerkkejä
- Ennakointityötä ministeriössä

Ennakointi, strateginen ennakointi, ...?

Mikä ennakointi? Foresight? *Strategic foresight*?

- ”Ennakointi = faktat + mielikuvitus”
- Piirteitä
 - Pitkä aikaväli, vaihtoehtoiset tulevaisuudet, *skenaariot* (= faktojen ja mahdollisten tulevaisuuksien vaihtoehtoiset yhdistelmien kuvaukset)
 - Erilaiset ”yhdessä ajattelun” menetelmät
 - Laadullinen fokus (?)
 - ”Ulkoisen toimintaympäristön” muutokset
- **Tavoitteellisuusorientaatio vaihtelee:** Yleinen ymmärryksen lisääminen tulevaisuuksista (ennakointi)... päätöksenteon tuki, strategiat, päätökset (*Strateginen ennakointi*)
- ”**Strategic foresight** is a planning-oriented discipline related to [futures studies](#).” (Wikipedia)
- ” Strategic foresight is not about predicting a single future. It is about the analysis of plausible futures, which can support better policy making. Rather than making predictions based on linear extrapolation of past and current trends, foresight cultivates the capacity to anticipate alternative futures and an ability to imagine multiple and non-linear possible consequences.” ([OECD](#))

Historiaa

- 40-luku: II maailmansodan aikaisen varautumisen/suunnittelun menetelmät Yhdysvaltojen puolustushallinnossa
- 50-luku: RAND –project (Yhdysvallat), Delphi-menetelmän kehitys; ”La prospective” (Ranska), yhteisen ajattelun menetelmät,..
- 60-70-luvut: lineaarisista malleista vaihtoehtoihin tulevaisuuksiin, skenaariot, ”(Shell-) **skenaariosuunnittelu**”,...
- 80-90-luvut: laajaa käyttöönottoa yrityksissä, menetelmien kirjo: Backcasting, Causal layered analysis,...
- 00- lisää menetelmiä, ennakoinnin integrointi liiketoimintaan, lisääntyvä ja yhä enemmän omaksi alaksi eriytyvä akateeminen tutkimus

Schwarz (2023) *Strategic Foresight: An Introductory Guide to Practice*

Tyypillinen skenaariosuunnitteluprosessi

- Aloitus ja tavoitteiden määrittely: Määritellään prosessin tavoitteet ja aikajänne.
- Toimintaympäristön analyysi: Tarkastellaan ulkoisia tekijöitä ja trendejä, jotka voivat vaikuttaa organisaation tulevaisuuteen.
- Avaintekijöiden ja epävarmuustekijöiden tunnistaminen: Valitaan kriittiset/olennaiset/tärkeät tekijät ja epävarmuustekijät, jotka voivat merkittävästi vaikuttaa organisaation tulevaisuuteen.
- Skenaarioiden kehittäminen: Luodaan useita erilaisia, mutta uskottavia tulevaisuuden skenaarioita perustuen valittuihin avaintekijöihin.
- Skenaarioiden analysointi ja arviointi: Arvioidaan, miten erilaiset skenaariot vaikuttaisivat organisaation toimintaan ja strategiaan valintoihin.
- Strategisten vaihtoehtojen kehittäminen: Kehitetään strategioita, jotka ovat joustavia ja toimivia useissa skenaarioissa.
- Toteutus ja seuranta: Toteutetaan valitut strategiat ja seurataan skenaarioiden kehittymistä, jotta voidaan sopeutua muutoksiin.

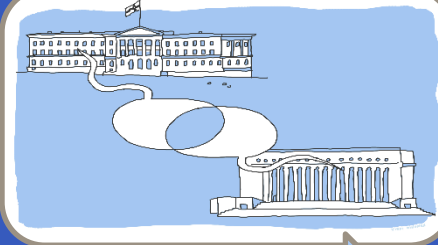
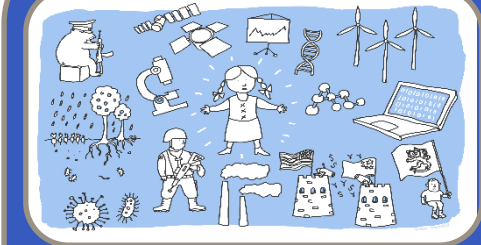
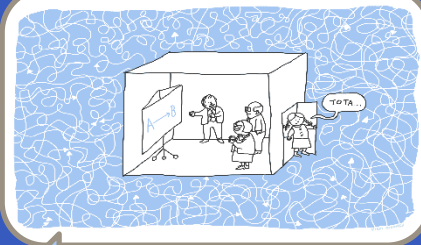
(ks. esim. ”Scenarion planning” wikipedia-artikkeli)

Tulevaisuusselonteko

Tulevaisuusselonteko

- Valtioneuvosto antaa eduskunnalle vaalikausittain tulevaisuusselonteon, jonka tarkoituksena on tunnistaa päätöksenteon kannalta tärkeitä, tulevaisuudessa erityistä huomiota vaativia asioita. Selonteko on annettu vuodesta 1993 alkaen.
- Tulevaisuusselonteko laaditaan kahdessa osassa.
 - Ensimmäinen osa koostuu ministeriöiden yhteisestä tulevaisuustyöstä, jonka tehtävänä on rakentaa ymmärrystä tulevaisuuden kehityskuluista.
 - Toinen osa avaa kohdennetusti jonkin tai joitakin tulevaisuustyössä esiin nousseista ilmiöistä sekä niiden mahdollisia ratkaisuja.
- Toimintatapa on muuttunut vuosien varrella,
 - Viimeisimmät noudattaneet ”tavanomaista” strategisen ennakkoinnin skenaariomenetelmää, (ks. esim. ”Scenarion planning” wikipedia-artikkeli)
- Valmistelu ministeriöiden yhteistyönä

Tavoitteena ennakoiva hallinto

Ennakoiva hallinto (anticipatory governance)

Hallituskauteen liittyvä tulevaisuustyö

- Hallituksen tilannekuvatyön tukeminen
- Sisällölliset analyysit ja näkemykset
- Teemallinen tulevaisuustyö
- Ennakoinnin ja tulevaisuustyön tuki työryhmille

Jatkuva strateginen ennakointi valtioneuvostossa

- Yhteinen ennakointi – yhteiset ennakointiprosessit
- Ministeriöissä tehtävä jatkuva ennakointi
- Toimintaympäristöanalyysi – yhteinen toimintaympäristön seuranta
- Tulevaisuusksaustustyö

Tulevaisuusdialogi eduskunnan kanssa

- Kaksiosainen tulevaisuusselonteko
- Tulevaisuusvaliokunta
- Tulevaisuustyö valiokunnissa

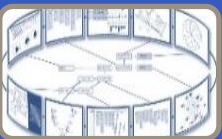
Kansallinen ennakointiyhteistyö, EU-ennakointiyhteistyö, KV-ennakointiyhteistyö

Tulevaisuusselonteko luo ennakkoinnin ja tulevaisuustyön pohjan valtioneuvostossa

Tulevaisuusselonteko: valtioneuvoston ja eduskunnan tulevaisuusdialogi

Selonteolla luotu pohjaa ministeriöiden yhteiselle ja jatkuvalla ennakkoinnille

Ministeriöiden jatkuva ennakointi

Ministeriöiden jatkuvan ennakkoinnin vakiinnuttaminen

Toimintaympäristön jatkuva seuranta

Toimintaympäristön jatkuva seuranta, tulevaisuusorientoituneena seurannan viitekehyksenä selonteon tulevaisuustyö

Tulevaisuuskatsaukset

Ministeriöiden yksi yhteinen tulevaisuuskatsaus, pohjalla selonteossa luotu jaettu ymmärrys

Mahdollisuudet Suomelle

Kansliapäälliköiden yhteinen viesti tuleville hallituksille

Tulevaisuusselonteon 1. osan valmistelu 2023-2025

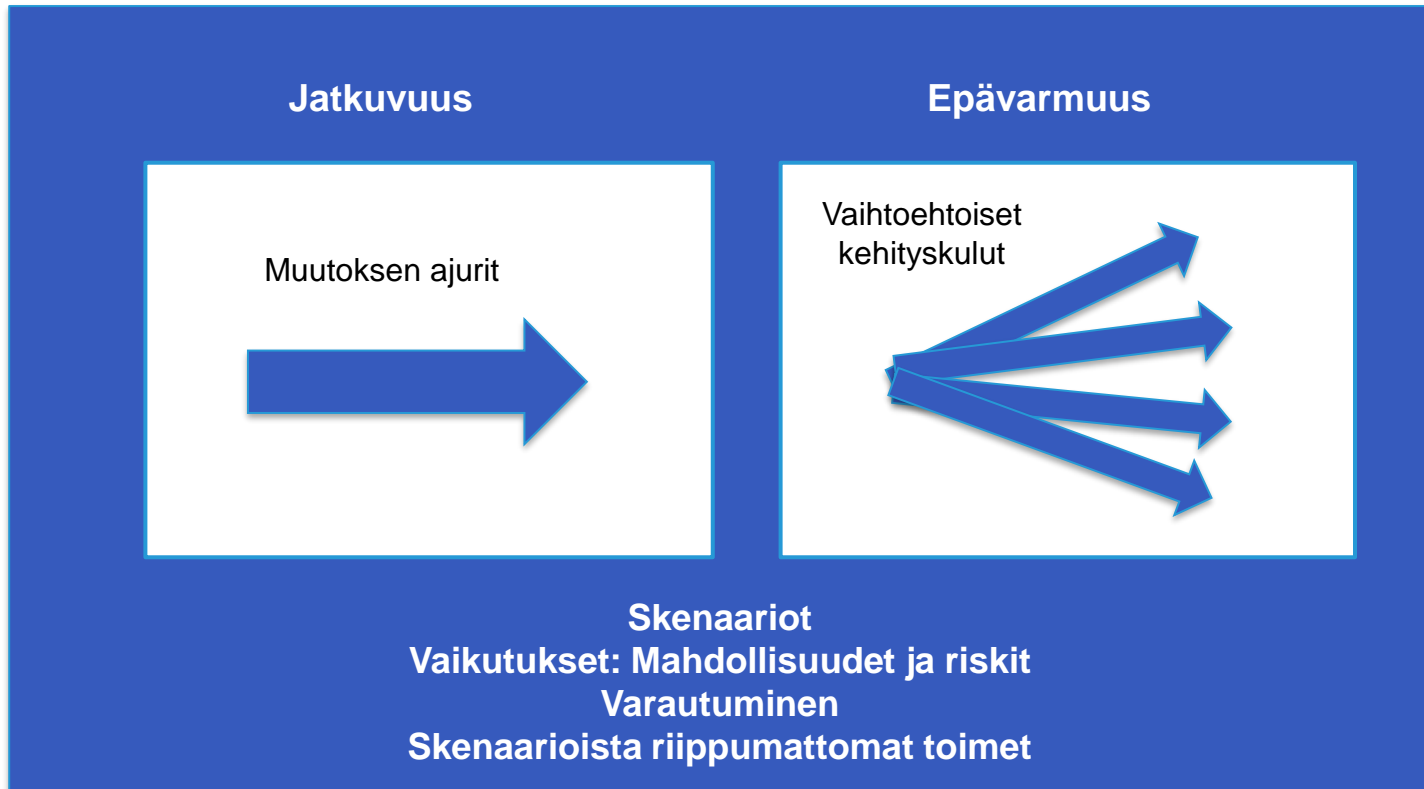
Selonteon valmistelun

- Syksy 2023 Suomen tulevaisuuteen vaikuttavat muutostekijät
- Kevät 2024 Epävarmuustekijät, tulevaisuustaulukko, raaka-skenaariot
- Syksy 2024 Skenaariot ja niiden vaikutukset
- Kevät 2025 Selonteon 1. osa eduskunnalle, 2. osa käynnistyy

- Syksy 2025 Selonteon 2. osa jatkuu
- Kevät 2026 Selonteon 2. osa jatkuu, selonteon 2. osa eduskunnalle

- Syksy 2026 Eduskuntakäsittely, valiokunnat
- Kevät 2027 Eduskunnan mietintö, kirjelmä

Ennakkoinnin perusprosessit selonteon ensimmäisessä osassa

Tulevaisuusselonteon ensimmäinen osan skenaariotyö

Skenaarioprosessi

- Suomen tulevaisuuteen vaikuttavien muutostekijöiden tunnistaminen
- Muutostekijöiden ristivaikutusanalyysi systeemisen ymmärryksen kehittämiseksi
- Epävarmuusvaikuttavuusanalyysi keskeisten epävarmuustekijöiden tunnistamiseksi
- Keskeisten epävarmuustekijöiden vaihtoehtoisten kehityskulkujen tunnistaminen
- Vaihtoehtoisten kehityskulkujen keskinäinen ristivaikutusanalyysi eli konsistenssi-analyysi johdonmukaisten skenaarioiden tunnistamiseksi
- Skenaarioiden syyseuraus-suhteiden kehittäminen
- Skenaarioiden havainnollistaminen ja konkretisoiminen, narratiivit
- Skenaarioiden vaikutukset, mahdollisuudet ja riskit
- Varautumissuunnitelmat eri skenaarioissa
- Skenaarioista riippumattomat toimet
- Toimintaympäristön seurannan ja monitoroinnin kehittäminen ja täsmentäminen

Suomen tulevaisuuteen vaikuttavat *muutostekijät* (2024)

Yhteiskunnalliset

- Epätasainen demografinen kehitys jatkuu
- Muuttoliikkeiden merkitys kasvaa
- Kaupungistuminen jatkuu
- Eriarvoisuuden ja yhdenvertaisuuden ristiriitainen kehitys
- Inhimillinen pääoma kasvaa, osaamistarpeet muuttuvat ja TKI-toiminnan merkitys korostuu
- Hyvinvoinnin, terveyden ja elintapojen haasteet muuttuvat
- Arvot, asenteet, maailmankatsomukset ja elämäntavat muuttuvat

Teknologiset

- Murrokselliset teknologiat muuttavat arkea, elinkeinotoimintaa ja yhteiskuntia
- Avaruustoiminnan merkitys kasvaa arjen palveluissa ja sotilaallisessa toiminnassa

Taloudelliset

- Globaali talousjärjestelmä liikkeessä
- Suuret muutokset taloudessa
- Työn ja työelämän muutokset haastavat nykyisiä toimintatapoja
- Vihreä siirtymä – kohti ekologisesti kestäväää taloutta
- Kilpailu luonnonvaroista ohjaa kohti kiertotaloutta

Ympäristölliset

- Ilmaston kuumeneminen kiihtyy
- Luonnon monimuotoisuuden köyhtyminen
- Ympäristön tilan heikkeneminen

Poliittiset

- Strateginen kilpailu moninapaistuvassa maailmassa
- EU tavoittelee vahvempaa geopoliittista toimijuutta
- Turvallisuus heikentyy ja turvallisuusympäristö säilyy epävakaana
- Venäjä säilyy merkittävänä kansainvälisenä toimijana ja turvallisuustekijänä ja –haasteena
- Yhdysvaltojen kahtiajako syvenee
- Kiina tarjoaa vaihtoehtoja maailmanjärjestystä
- Arktisen alueen strateginen merkitys kasvaa

Lainsäädännölliset

- Oikeusvaltion vakaus haastetaan
- Demokratian ja vaikuttamistapojen muutos
- Monenkeskisen yhteistyön ja sääntöpohjaisen järjestelmän muutos

Muutos edelliseen selontekoon: 35 ➔ 27

Suomen tulevaisuuteen vaikuttavat *muutostekijät* (2024)

Yhteiskunnalliset

- Epätasainen demografinen kehitys jatkuu
- Muuttoliikkeiden merkitys kasvaa
- Kaupungistuminen jatkuu
- Eriarvoisuuden ja yhdenvertaisuuden ristiriitainen kehitys
- Inhimillinen pääoma kasvaa, osaamistarpeet muuttuvat ja TKI-toiminnan merkitys korostuu
- Hyvinvoinnin, terveyden ja elintapojen haasteet muuttuvat
- Arvot, asenteet, maailmankatsomukset ja elämäntavat muuttuvat

Teknologiset

- Murrokselliset teknologiat muuttavat arkea, elinkeinotoimintaa ja yhteiskuntia
- Avaruustoiminnan merkitys kasvaa arjen palveluissa ja sotilaallisessa toiminnassa

Taloudelliset

- Globaali talousjärjestelmä liikkeessä
- Suuret muutokset taloudessa
- Työn ja työelämän muutokset haastavat nykyisiä toimintatapoja
- Vihreä siirtymä – kohti ekologisesti kestäväää taloutta
- Kilpailu luonnonvaroista ohjaa kohti kiertotaloutta

Ympäristölliset

- Ilmaston kuumeneminen kiihtyy
- Luonnon monimuotoisuuden köyhtyminen
- Ympäristön tilan heikkeneminen

Poliittiset

- Strateginen kilpailu moninapaistuvassa maailmassa
- EU tavoittelee vahvempaa geopoliittista toimijuutta
- Turvallisuus heikentyy ja turvallisuusympäristö säilyy epävakaana
- Venäjä säilyy merkittävänä kansainvälisenä toimijana ja turvallisuustekijänä ja –haasteena
- Yhdysvaltojen kahtiajako syvenee
- Kiina tarjoaa vaihtoehtoja maailmanjärjestystä
- Arktisen alueen strateginen merkitys kasvaa

Lainsäädännölliset

- Oikeusvaltion vakaus haastetaan
- Demokratian ja vaikuttamistapojen muutos
- Monenkeskisen yhteistyön ja sääntöpohjaisen järjestelmän muutos

Muutos edelliseen selontekoon: 35 ➔ 27

Tulevaisuus Suomen

NOSTOJA

Yhteiskunnalliset

- Epätasainen demografinen kehitys jatkuu
- Muuttoliikkeiden merkitys kasvaa
- Kaupungistuminen jatkuu
- Eriarvoisuuden ja yhdenvertaisuuden ristiriitainen kehitys
- Inhimillinen pääoma kasvaa, osaamistarpeet muuttuvat ja TKI-toiminnan merkitys korostuu
- Hyvinvoinnin, terveyden ja elintapojen haasteet muuttuvat
- Arvot, asenteet, maailmankatsomukset ja elämäntavat muuttuvat

Maailmanlaajuisesti koulutustaso nousee.

Tuoreimmat mittaukset kertovat oppimistulosten heikentymisestä laajasti OECD -maissa. Suomessa trendi on ollut laskeva pidempään.

Suomi on jäänyt koulutustasossa jälkeen muista OECD-maista.

Vihreä ja digitaalinen siirtymä sekä monien mahdollistavien teknologioiden nopea kehitys vaativat uudenlaista osaamista kaikilla yhteiskunnan ja talouden sektoreilla sekä teknologioiden nopeaa omaksumista ja käyttöönottoa. Maiden välinen kilpailu osajista kasvaa. Osaamisen kysyntä korostaa tarvetta kehittää koulutusjärjestelmiä ja innovaatiokapasiteettia.

Suomessa julkisen sektorin säästöpainet, väestörakenteen muutokset ja maahanmuuton lisääminen ovat keskeisiä haasteita Suomen koulutus- ja osaamistason nostamiselle.

Kiristynvä geopolitiikka sekä teknologioiden merkityksen kasvu valtioiden ja alueiden strategisten tavoitteiden saavuttamisessa muodostavat entistä monimutkaisemman kansainvälisen toimintaympäristön TKI-toiminnalle.

Samaan aikaan kiireellisten ja ratkaisua vaativien kompleksien yhteiskunnallisten haasteiden ratkaiseminen edellyttää suurempia TKI-investointeja ja uusia toimintatapoja kestävyys siirtymien nopeuttamiseksi.

- Arktisen alueen strateginen merkitys kasvaa

Suomen tulevaisuuteen vaikuttavat epävarmuustekijät 2024 TUSE

Epävarmuus-vaikuttavuusanalyysin sekä ristivaikutusanalyysin pohjalta

14 Epävarmuustekijää

Yhteiskunnalliset	Teknologiset	Taloudelliset	Ympäristölliset	Poliittiset	Lainsäädännölliset
<ul style="list-style-type: none">• Muuttoliike• Osaaminen ja TKI• Arvot ja asenteet• Hyvinvointi ja eriarvoisuus	<ul style="list-style-type: none">• Murrokselliset teknologiat	<ul style="list-style-type: none">• Globaali talous• Vihreä siirtymä	<ul style="list-style-type: none">• Planetaariset rajat	<ul style="list-style-type: none">• EU• Yhdysvallat• Kiina• Venäjä• Turvallisuus	<ul style="list-style-type: none">• Demokratia- ja oikeusvaltio

Muutos edelliseen selontekoon: 20 ➔ 14

Arvot ja asenteet: vaihtoehtoiset kehityskulut vuoteen 2045

Esimerkki,
LUONNOS

Planetaarinen, ylisukupolvinen, globaali

Uusheimojen jaetut arvot

- Arvoissa ja asenteissa korostuvat globaali yhteisvastuullisuus, ylisukupolvinen vastuunkanto ja oikeudenmukaisuus mutta ja toisaalta skeptisyys, epäluottamus ja epäoikeudenmukaisuuden kokemukset ja suuttumus
- Valtioiden ja suurten instituutioiden mandaatti ihmisten silmissä romahtanut.
- Luottamus sopimusjärjestelmään heikko. Kansalaisyhteiskunta ja toisaalta yrity maailman valta korostuvat.
- Jaetut arvot voivat johtaa vihreämpään kulutukseen markkinamekanismin kautta, mutta vihreä siirtymä toteutuu suurella inhimillisellä hinnalla kaupallisten intressien ohjauksessa.
- Ihmiset pyrkivät ratkaisemaan maailmanlaajuisia ongelmia itsenäisesti tai pienryhmissä ja erilaisissa liikkeissä.
- Jaettujen arvojen ohjaamana epäluottamuksesta voidaan edetä instituutioiden uudelleenrakentamiseen tai toisaalta arvotkin voivat pirstoutua.
- Mis- ja disinformaatio rehoittavat, kompromissihalukkuus vaihtelee.

Heikko, eriarvoisen,
hajautunut

Atomisoituneet arvot

- Arvoissa ja asenteissa korostuvat oma ja lähiyhteisön hyvinvointi ja vaikutusvalta, epäluuloisuus, itsekeskeisyys, kilpailuhenkisyys ja eristäytyneisyys.
- Yhteiskunnat ovat sekä arvoiltaan ja lojaliteeteiltaan sirpaloituneita ja luottamus keskeisiin instituutioihin on murtunut.
- Ihmiset kääntyvät lähiryhmiensä puoleen turvan ja tuen saamiseksi.
- Yhteiskunnallinen järjestys perustuu enemmän suppeisiin paikallisiin, etnisiin, uskonnollisiin tai muihin lojaliteetteihin ja toisaalta valtion tai muun laajemman kokonaisuuden kontrolliin, pakkoon ja sanelemiseen, ei luottamukseen.
- Eriarvoisuus on suurta ja konfliktit ovat yleisiä. Disinformaatio ja misinformaatio ovat yleisiä. Eletään moninaisissa informaatiokuplissa, mikä vaikeuttaa yhteisen todellisuuskäsityksen muodostumista ja yhteiskunnallisen koheesion säilymistä.
- Eri ryhmät ja verkko yhteisöt luovat omia narratiivejaan ja totuuden versioitaan, jotka tukevat niiden etuja ja maailmankuvaa. Vallalla olevat luottavat propagandaan. Luottamus valtamediaan ja perinteisiin tietolähteisiin on matala.

Luottamus, yhdenvertaisuus,
jaettu todellisuuskäsitys

↑ kohdentuminen
↓ Vastuunkannon

Universalistiset arvot

- Arvoissa ja asenteissa korostuvat tasa-arvo, luottamus, globaali yhteisvastuullisuus, maailmanrauha, rehellisyys, sosiaalinen oikeudenmukaisuus, avuliaisuus, yhteistyöhalukkuus
- Ihmiset ovat yhteisöt ovat omaksuneet globaalin ja ylisukupolvisen vastuun ympäristöstä ja ihmiskunnan tulevaisuudesta.
- Luottamus yhteiskunnallisiin instituutioihin on korkea, ja yhteiskunnat toimivat yhteisten päämäärien eteen.
- Vihreä siirtymä etenee reilusti.
- Ihmiset jakavat samanlaisen todellisuuskäsityksen ja luottavat toisiinsa,
- Tiedonvälitys on luotettava ja tukee aktiivisesti faktapohjaista keskustelua. Ilmausvapautta kunnioitetaan.
- Kulttuurien ja kansakuntien välinen vuoropuhelu on jatkuvaa ja rakentavaa ja kompromissihalusta. Ylikansallisten instituutioiden mandaatit ovat vahvistuneet. Voidaan puhua globaalista koheesiosta.

Vahva,
yhdenvertainen, jaettu

Nationalistiset arvot

- Arvoissa korostuvat turvallisuus, perinteiden kunnioitus, uskollisuus, yhteiskunnallinen järjestys, kansallinen tai paikallinen turvallisuus, jatkuvuus ja paikallinen luottamus, mutta toisaalta epäluuloisuus ja jännittyneisyys yhteisöjen välisissä asioissa
- Yhteiskunnallinen luottamus on korkea, mutta rajautuu paikalliseen, kansallisvaltion tai hieman laajempaan blokkiin.
- Aikahorisontti on lyhyt ja oman yhteisön lähitulevaisuuden hyvinvointi korostuu. Yhteiskunnat voivat toimia sisäisesti hyvin, mutta suuremmat globaalit haasteet uhkaavat jäädä ratkaisematta
- Mis- ja disinformaatiota esiintyy, mutta tiedollinen koheesio säilyy yhteisöjen sisällä. Yhteisöjen välillä informaatiovaikuttamista. Yhteisöjen sisällä kontrollia.
- Riskinä on, että globaalit aitojen ja muurien yli tulevat ongelma, kuten ilmastokriisi jäävät vaille ratkaisua ja toisaalta globaali eriarvoisuus säilyy. Tällöin riskinä on luottamuksen hajoaminen kohti atomisoitunutta maailmaa.

Kapea-alainen, tribaali, paikallinen

Ennakointityötä ministeriöissä

Esim. sisäministeriö

Sisäasiainhallinnon yhteisessä strategisessa ennakoinnissa tehdään

- toimintaympäristön jatkuvaa havainnointia
- ylläpidetään trendikortistoa sisäiseen turvallisuuteen keskipitkällä aikavälillä vaikuttavista muutostekijöistä
- heikkojen signaalien ja nousevien ilmiöiden tunnistamista
- tulevaisuuden skenaarioita tarpeen mukaan.

Työn tarkoitus on taustoittaa hallinnonalan selontekotyöt, strategiat sekä tulevaisuuskatokset ja tuottaa hallinnonalan yhteinen tulevaisuuden näkymä STOM -prosessiin eli sisäasiainhallinnon tulosohjauksellisiin.

Strateginen ennakointi on tulevaisuuteen vaikuttavien tekijöiden tunnistamista, vaihtoehtoisten tulevaisuuden kehityskulkujen kartoittamista ja toimenpiteiden määrittelyä toivottuun tulevaisuuteen pääsemiseksi.

<https://intermin.fi/ministerio/tutkimustoiminta/strateginen-ennakointitoiminta>

Esim. Suomi maailman turvallisimpana maana 2035 - polkuja sisäasiainhallinnon toivottuun tulevaisuuteen ([julkaisu](#))

- Työn tarkoituksena on ollut sanoittaa hallinnonalan tavoiteltava tulevaisuuskuva eli miltä haluamme, että sisäinen turvallisuus ja maahanmuutto näyttävät vuonna 2035 ja pohtia, miten voisimme tämän toivotun tulevaisuuden saavuttaa erilaisissa toimintaympäristöissä. Työn lopputuloksena kesäkuussa 2023 syntyi tässä dokumentissa **kuvattu hallinnonalan toivottu tulevaisuuskuva sekä neljä erilaista polkua siihen toimintaympäristöstä riippuen. Tulevaisuuspolkujen perusteella tunnistettiin joukko strategisia tavoitteita sekä konkreettisia toimenpiteitä**, jotka auttavat meitä pääsemään toivomaamme tulevaisuuteen ja jotka tulisi laittaa liikkeelle jo tulevalla strategiakaudella. - - Raportissa esitetyt näkemykset eivät ole ministeriön virallisia kantoja

Tulevaisuustarkasteluja ja ennakointia OKM hallinnonalalla (ei kattava!)

"Määrällinen ennakointi"

Osaamisen kysyntä (toimialojen työvoimatarve), Aiemmin ENKO-konsortio: TEM, OKM, OPH, STM)

- Hankintana
- Laskennallinen yleisen tasapainon malli

Koulutustarve-ennakointi, pitkä ja keskipitkä aikaväil osaamistarpeet, teemahankkeita (OPH; osaamisen ennakointifoorumi)

ym.. Tieteen tila (AKA), ...

OKM:n omat tulevaisuustarkastelut joissa vaihtelevaa tulevaisuusorientaatiota

HE Vaikutusarviot, työryhmäraportit ym. eri teemoista

- Usein osuuksia jossa kuvataan toimintaympäristöä, tilannekuvaa, trendejä eri metodein

Sivistyskatsaus

- Pääosin tilastoaineistoihin ja aikasarjoihin perustuvaa tilannekuvaa & kv-vertailu

Politiikka-analysit eri teemoista

- Vaihtelevaa metodologiaa

KP viestit, virkanäkemykset

- Monenlaisia menetelmiä
- Painotus toimenpiteitä edellyttävien asioiden avaamisessa, vaihtoehdot

VN ja ministeriöiden yhteinen ennakointi

Tulevaisuuskatsaukset (kaikki ministeriöt)

Tulevaisuusselonteko (VN)

- Muutostekijät, epävarmuustekijät
- Tiedonkeruu, analyysi, kaikki ministeriöt
- STEEP-näkökulmat muutostekijöihin (Social, Technological, Economical, Environmental, and Political)

- Kiitos!